

Redogörelse till riksdagen 2023/24:RAR1

Verksamhetsredogörelse för Riksdagens arvodesnämnd 2023

Till riksdagen

Riksdagens arvodesnämnd ska enligt 12 § lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd senast den 22 februari varje år lämna en redogörelse till riksdagen för sin verksamhet under det senaste kalenderåret. I redogörelsen ska nämnden även redovisa verksamhetens kostnader.

Nämnden lämnar härmed följande redogörelse till riksdagen.

Stockholm den 19 januari 2024

Jonas Malmberg
ordförande

Sven Johannisson
sekreterare

Inledning

Riksdagens arvodesnämnd är en självständig myndighet under riksdagen. Nämnden har fyra huvuduppgifter. En av dem är att fastställa månadsarvodet för riksdagens ledamöter. En annan huvuduppgift är att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner (främst inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd) för riksdagsledamöter som lämnar sitt uppdrag. Ytterligare en uppgift för nämnden är att pröva frågor om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. I tre avsnitt nedan redovisas nämndens verksamhet när det gäller dessa uppgifter. Slutligen ankommer det på nämnden att pröva frågor om återbetalning av arvode i de fall en ledamot varit frånvarande från voteringar i viss omfattning. Bestämmelserna om återbetalning trädde i kraft den 1 juli 2022 och har inte tillämpats. De redovisas därför inte i denna verksamhetsredogörelse.

Nämndens verksamhet styrs av bestämmelserna i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd. Materiella regler av betydelse för verksamheten finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (nedan benämnd ersättningslagen). För ärendehandläggningen gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Nämnden har också antagit en arbetsordning.

Sammansättning

Ledamöterna i nämnden har valts av riksdagen. Under 2023 hade nämnden följande sammansättning:

justitierådet Jonas Malmberg, ordförande

justitierådet Gudmund Toijer, ersättare för ordföranden

f.d. landshövdingen Barbro Holmberg

f.d. landshövdingen Peter Egardt.

Som sekreterare tjänstgjorde hovrättsrådet Sven Johannisson.

Riksdagsförvaltningen utför kansligöromål för nämndens räkning. Förvaltningens dataskyddsombud är dataskyddsombud även för nämnden.

Arvoden till nämndens ledamöter fastställdes tidigare av riksdagsstyrelsen. Sedan den 1 juli 2022 följer det av bestämmelserna i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ att ledamöternas arvoden utgörs av vissa procentuella andelar av talmansarvodet. Sekreterarens arvode fastställs av nämnden. Nämnden fattar också beslut om ersättning till dem som utför kansligöromål för nämndens räkning.

Sammanträden

Under verksamhetsåret har nämnden sammanträtt sju gånger. Utöver det har nämnden vid fem tillfällen fattat beslut genom kontakter via e-post mellan nämndens ledamöter.

Beslut om ledamotsarvodet

Enligt 3 kap. 1 § ersättningslagen är det nämndens uppgift att fastställa ett månadsarvode för ledamöter av riksdagen. Denna ordning har gällt sedan 1994 när nämnden inrättades. I samband med det upphörde också den tidigare ordningen med en koppling mellan ledamotsarvodet och lönerna för vissa grupper av statliga tjänstemän.

Nämndens bedömning av arvodesfrågan utgår från de överväganden som gjordes när arvodesystemet sågs över av riksdagen 1998 (förs. 1998/99:RFK3, bet. 1998/99:KU1, rskr. 1998/99:95). Då föreslogs en engångsvis höjning av arvodesnivån. I anslutning till detta gjordes vissa uttalanden om nivån. Konstitutionsutskottet ställde sig då bakom de skäl som förslaget byggde på. Dessa skäl tog sikte på ledamöternas ställning i det demokratiska systemet, den arbetsinsats uppdraget förutsätter och de särskilda förhållanden som gäller för uppdraget. Härtill kom att det är angeläget att kunna rekrytera personer från tillräckligt breda samhällsskikt och att arvodet var lågt såväl vid en internationell jämförelse som vid en jämförelse med vissa förtroendevalda i större kommuner och landsting.

När det gällde arvodesförändringar ansågs det i förslaget till riksdagen att nämnden borde beakta den allmänna löneutvecklingen på arbetsmarknaden och värdera riksdagsarvodet ur ett brett perspektiv.

Det finns inget krav på att arvodet ska förändras varje år. Under senare år har dock arvodet vanligtvis ändrats årligen genom beslut under hösten. Beslut om arvodet får inte överklagas.

Beslut i arvodesfrågan bereds genom att sekreteraren tar fram uppgifter om de avtal som har slutits på arbetsmarknaden under året. Dessutom samlas statistik över löneutvecklingen in.

Under 2023 fattade nämnden beslut om ledamotsarvodet vid två tillfällen. Genom ett beslut den 6 mars fastställdes arvodet till 73 000 kronor per månad, vilket motsvarade en höjning med ca 2,1 procent. Höjningen gällde från och med den 1 januari 2023, dvs. retroaktivt. I de överväganden som låg till grund för beslutet hänvisade nämnden till de löneökningar som skett under 2022 och det osäkra ekonomiska läget. Den 6 december beslutade nämnden att höja ledamotsarvodet till 75 500 kronor, en höjning med ca 3,4 procent. Den höjningen gällde från och med den 1 januari 2024. I övervägandena hänvisade nämnden till de löneökningar som ägt rum under 2023.

Ledamotsarvodet betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

I bilagan finns en redovisning av hur ledamotsarvodet har utvecklats sedan 1994.

Beslut om ekonomiska avgångsförmåner

Sedan den 1 maj 2014 är det en uppgift för nämnden att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner. Avgångsförmåner i form av stödåtgärder för återgång till arbetsmarknaden fattar Riksdagsförvaltningen beslut om.

Beslut om rätt till inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd fattas av nämnden när en ledamot lämnat riksdagen. Besluten bygger på underlag från Riksdagsförvaltningen. Ledamoten begär således inte att rätten till garanti eller stöd ska fastställas. Däremot är det upp till den som vill ha garantin eller stödet utbetalt att begära det hos Statens tjänstepensionsverk (SPV). Eftersom andra inkomster påverkar storleken på det belopp som ska betalas ut ska stödets mottagare ange vilka inkomster han eller hon beräknar att få. Dessa uppgifter ligger sedan till grund för preliminära utbetalningar. Året efter det att stödet har betalats ut ska mottagaren lämna en s.k. årsuppgift till SPV och ange hur stora inkomsterna faktiskt blev under året. Därefter gör verket en avstämning mot det belopp som har betalats ut.

Även Sveriges ledamöter i Europaparlamentet har rätt till inkomstgaranti. Det följer av de övergångsbestämmelser som meddelades i anslutning till att lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet upphävdes. I praktiken är bestämmelserna om inkomstgaranti bara tillämpliga på garantitagare som lämnade Europaparlamentet före sommaren 2009. Nämnden fattar alltså inte några nya beslut om dessa.

Närmare information om reglerna för ekonomiska avgångsförmåner finns i en särskild promemoria som finns tillgänglig på nämndens webbplats.

Under det gångna året har nämnden fattat beslut om rätt till ekonomiska avgångsförmåner i 29 ärenden. I följande tabell anges hur många beslut som har fattats i respektive kategori:

Typ av beslut	Antal
Förlängning av inkomstgaranti	23
Inkomstgaranti i 2 år	1
Inkomstgaranti i 5 år	1
Ekonomiskt omställningsstöd i 3 månader	1
Förlängning av ekonomiskt omställningsstöd	3
Summa	29

De ärenden som gällde förlängning av inkomstgaranti föranleddes av att pensionsåldern och därmed den övre åldersgränsen för när en tidigare ledamot har rätt till inkomstgaranti ändrats från 65 år till 66 år. De som enligt tidigare beslut haft rätt till inkomstgaranti fram till dess att de uppnår 65 års ålder har numera alltså rätt till inkomstgaranti fram till dess att de fyller 66 år. Tidigare beslut har ändrats i enlighet med detta. De ändrade besluten har rört personer som fyllt 66 år under 2023 och personer som fyller 66 år under 2024.

Under 2023 inkom ett ärende om inkomstgaranti som avgjordes under 2024.

Kostnaden för ekonomiskt omställningsstöd och inkomstgaranti betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

Tillsynsverksamheten i fråga om inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd

Gällande ordning

I 12 och 13 kap. ersättningslagen finns bestämmelser om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. Den första jämkningsgrunden tar sikte på fall där förmånstagaren har utfört förvärvsarbete i väsentlig omfattning åt någon annan utan att ta ut en skälig ersättning för det. Jämkning kan också ske i de fall då förmånstagaren redovisar en inkomst av aktiv näringsverksamhet och denna har reducerats på grund av avdrag för avsättning till en periodiseringsfond, ett upphovsmannakonto, en expansionsfond, ett eget pensionssparande eller ett underskott av en annan verksamhetsgren. Den tredje jämkningsgrunden avser fall där förmånstagaren redovisar en inkomst av passiv näringsverksamhet där det ingår arbetsinkomster. Vidare gäller som en fjärde jämkningsgrund att jämkning kan komma i fråga om förmånstagaren har gjort sig skyldig till viss brottslighet. Slutligen kan jämkning aktualiseras om förmånstagaren inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Denna jämkningsgrund gäller bara i de fall där förmånstagaren har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd under en längre tid än ett år. Vid bedömningen av jämkningsfrågan ska särskilt beaktas om och hur den som tar emot den ekonomiska förmånen har tagit del av de stödåtgärder för omställning som Riksdagsförvaltningen erbjuder.

Huvuddragen i tillsynsverksamheten

Tillsynsärendena består i huvudsak av två typer av ärenden. Den ena avser de äldre reglerna som syftar till att säkerställa att rätt inkomst läggs till grund för avräkningen för andra inkomster. Den andra gruppen av tillsynsärenden anknyter till den jämkningsgrund som kan tillämpas om en tidigare ledamot inte vidtar tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. De ledamöter som tas ut för granskning på den grunden granskas dock även regelmässigt i enlighet med de nyss nämnda äldre bestämmelserna eftersom dessa är tillämpliga även i dessa fall.

Med utgångspunkt i de årsuppgifter som förmånstagarna lämnar till SPV gör nämnden ett urval av förmånstagare som granskas närmare. Resultatet av denna granskning läggs sedan i förekommande fall till grund för beslut om att inleda ett tillsynsärende gentemot en förmånstagare. Nämnden har delegerat till ordföranden att fatta beslut om att inleda sådana ärenden. Besluten dokumenteras i protokoll och expedieras till den berörda förmånstagaren. I samband med detta lämnas också skriftlig information om ärendet.

Under den fortsatta beredningen av tillsynsärendet begär nämnden in uppgifter från förmånstagaren och från Riksdagsförvaltningen. I vissa fall hörs förmånstagaren muntligen inför nämnden. Uppgifter som lämnas kan kontrolleras hos Skatteverket.

Beslut om jämkning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynen under 2023

Under verksamhetsåret har de utbetalningar av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd som gjordes under 2022 granskats. Totalt inledde nämnden 26 tillsynsärenden under året. I de flesta fallen rörde det sig om förmånstagare som granskats tidigare. Syftet med granskningen i dessa fall är att kontrollera om förhållandena ändrats i något avseende som kan hänföras till jämningsgrunderna. Härutöver har nio ärenden inletts avseende förmånstagare som inte granskats tidigare.

I fem ärenden har nämnden beslutat om jämkning av avgångsförmånen. I fyra av dem gjordes jämkningen på den grunden att förmånstagaren inte hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Jämkning ägde rum med 20 procent av den utbetalda inkomstgarantin. I tre av ärendena innebär det att garantin jämkades med 70 000 kronor och i ett ärende bestämdes jämningsbeloppet till 100 000 kronor. I det femte ärendet där jämkning beslutades berodde jämkningen på att garantitagaren utfört förvärvsarbete i väsentlig omfattning men inte tagit ut en skälig ersättning för det. I det fallet hade förmånstagaren i stället tagit ut utdelning. Jämkning skedde i det fallet med 80 000 kronor. Samtliga ärenden som lett till jämkning kommer att följas upp under kommande år.

De övriga ärendena som inleddes under 2023 skrevs av. Ett av dem ska följas upp under kommande år. Detsamma gäller ett ärende som inletts under 2021 och som avskrevs under 2023. Härutöver skrev nämnden av ett ärende som inletts under 2022.

I detta sammanhang ska slutligen nämnas att nämnden gjort ett principuttalande som rör frågan om vilka krav som kan ställas på den som är ledig från en anställning för att vara riksdagsledamot. I protokoll från ett sammanträde den 31 augusti 2022 antecknade nämnden följande.

Enligt 4 kap. 10 § regeringsformen har en riksdagsledamot rätt att utan hinder av exempelvis en anställning fullgöra uppdraget. Om han eller hon har beviljats tjänstledighet för att fullgöra uppdraget kvarstår alltså en anställning att återgå till. Enligt nämndens uppfattning bör utgångspunkten vid den prövning som nämnden har att göra i ett tillsynsärende vara att den som har en anställning som han eller hon är ledig från också återgår till den när uppdraget är avslutat.

Vid bedömningen i ett ärende om huruvida jämkning av en avgångsförmån ska ske på den grunden att en ledamot inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete avser nämnden därför att lägga avgörande vikt vid

om den tidigare ledamoten kunnat återgå till en anställning som han eller hon varit ledig ifrån.

Kostnader

Kostnaderna för nämndens verksamhet betalas från anslaget 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag inom utgiftsområde 1. Utvecklingen av nämndens kostnader framgår av följande tabell:

Kronor

Kostnad	2020	2021	2022	2023
Ledamöter och personal	370 689	368 455	418 835	385 054
Övriga driftskostnader	2 160	1 680	3 811	130
Summa	372 849	370 135	422 646	385 184

Under 2023 minskade kostnaderna för nämndens verksamhet med drygt 30 000 kronor. Minskningen beror till övervägande del på att kostnaderna för det stöd som Riksdagsförvaltningen lämnar till nämnden var högre föregående år, som var ett valår.

Övrigt

Nämnden har tagit emot åtta brev från allmänheten med frågor och synpunkter på ledamotsarvodet och de ekonomiska avgångsförmånerna. Flera telefonsamtal har också rört dessa ämnen.

BILAGA**Utvecklingen av riksdagsledamöternas arvode**

Förändring fr.o.m.	Arvodets storlek (kronor)	Höjning (kronor)	Höjning (procent)
1994-10-01	26 500		
1996-01-01	27 500	1 000	3,8
1997-01-01	29 500	2 000	6,8
1998-01-01	30 300	800	2,7
1999-01-01	36 000	5 700	12,2
1999-10-01	38 000	2 000	5,5
2000-10-01	40 000	2 000	5,2
2001-10-01	41 500	1 500	3,7
2002-11-01	43 200	1 700	4,1
2003-11-01	45 000	1 800	4,2
2004-11-01	46 400	1 400	3,1
2005-11-01	48 000	1 600	3,5
2006-11-01	49 200	1 200	2,5
2006-10-02 (retroaktivt)	51 200	2 000	4,1
2007-11-01	52 900	1 700	3,2
2008-11-01	54 500	1 600	3,0
2009-11-01	55 000	500	0,9
2010-11-01	56 000	1 000	1,8
2011-11-01	57 000	1 000	1,8
2012-11-01	58 300	1 300	2,3
2013-11-01	59 800	1 500	2,6
2014-11-01	61 000	1 200	2,0
2015-11-01	62 400	1 400	2,3
2016-11-01	63 800	1 400	2,2
2017-11-01	65 400	1 600	2,5
2018-11-01	66 900	1 500	2,3
2019-11-01	68 400	1 500	2,2
2021-01-01	69 900	1 500	2,2
2022-01-01	71 500	1 600	2,3
2023-01-01	73 000	1 500	2,1
2024-01-01	75 500	2 500	3,4

Innan Riksdagens arvodesnämnd inrättades den 1 januari 1994 beslutade riksdagen själv om nivån på de ersättningar som skulle betalas ut till riksdagens ledamöter.

Beslutet om höjningen per den 1 januari 1999 fattades av riksdagen i samband med en översyn av riksdagsledamöternas arvodering. Av höjningen utgjorde 2 000 kronor en växling från kostnadsersättning till arvode.

Beslutet om en höjning per den 2 oktober 2006 fattades under våren 2007 med retroaktiv verkan. Det motiverades av att den skattepliktiga ersättning om

3 771 kronor och 50 öre som hade betalats ut till riksdagens ledamöter avskaffades fr.o.m. samma datum.

De höjningar som gjorts sedan 1994 innebär att arvodet har ökat med 170 procent. I den siffran har de höjningar som beror på förändringar i kostnadsersättningen räknats bort. Om den förändringen inte räknas bort blir höjningen sedan 1994 i stället 185 procent.